

УДК 351.746.2

Ірина КОВТУН

заступник начальника УМВС
у Херсонській області – начальник
штабу

ОРГАНІЗАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ МІЛІЦІЇ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

У статті розглядаються сучасний стан та проблеми організаційно-аналітичного забезпечення діяльності кримінальної міліції в контексті реалізації організаційно-аналітичних функцій у системі МВС, визначається його специфіка, пропонуються шляхи його вдосконалення як засобу управління.

В статье рассматриваются современное состояние и проблемы организационно-аналитического обеспечения деятельности криминальной милиции в контексте реализации организационно-аналитических функций в системе МВД, определяется его специфика, предлагаются пути его совершенствования как средства управления.

The current condition and problems of the organizationally analytical support of the criminal militia activities in the context of realizing the organizationally analytical functions in the system of MIA are considered in the article. The specific character of the support is defined, ways of its improvement as the management means are proposed.

Ключові слова: кримінальна міліція, управлінська діяльність, організаційно-аналітичне забезпечення, інформація, аналіз, прогнозування, планування.

Ключевые слова: криминальная милиция, управленческая деятельность, организационно-аналитическое обеспечение, информация, анализ, прогнозирование, планирование.

Keywords: criminal militia, management activities, organizationally analytical support, information, analysis, prognostication, planning.

Курс на зміцнення державності в Україні, охорону прав, свобод і законних інтересів громадян, забезпечення верховенства права в усіх сферах суспільного життя залишається одним із головних на-

прямів державного будівництва. Подальший розвиток демократії, забезпечення прав і свобод громадян нерозривно пов'язані з підвищенням якості й ефективності діяльності правоохоронних органів, одне з провідних місць серед яких належить міліції.

Серед багатьох факторів, які визначають ефективність діяльності ОВС із забезпечення громадської безпеки, охорони прав, свобод та законних інтересів громадян, одним із головних є цілеспрямоване та науково обґрунтоване управління, що базується на якісному організаційно-аналітичному забезпеченні. Саме таке управління створює передумови для злагодженої та ініціативної роботи органів і підрозділів внутрішніх справ, досягнення ними позитивних результатів в оперативно-службовій діяльності.

Питанням організаційно-аналітичного забезпечення приділяється увага в науковій літературі, зокрема А. Іпакяном, О. Воробйовим, Б. Заботіним, С. Тельшевським, В. Лукашевим, Н. Михайлюком, В. Іллічовим, В. Самойловим, а також у нормотворчій і методичній діяльності управлінських підрозділів, зокрема наказах МВС України від 15.06.1999 № 495, від 30.06.2004 № 740, методичних рекомендаціях Головного штабу МВС «Організація управління міськрайліноорганами внутрішніх справ України». Водночас у системі організаційно-аналітичного забезпечення діяльності ОВС є ряд проблем, що позначаються на якості управління органами внутрішніх справ, шляхи до розв'язання яких – в удосконаленні організаційно-аналітичного забезпечення провідних напрямів діяльності системи МВС. На думку автора, розв'язанню комплексу цих проблем сприятиме визначення суті та пошук шляхів оптимізації організаційно-аналітичного забезпечення одного з таких напрямів, – а саме роботи кримінальної міліції, що і є метою цієї статті.

Кримінальна міліція займає чільне місце в загальній структурі системи МВС, насамперед зважаючи на покладені на неї завдання:

- безпосереднє вжиття організаційних і практичних заходів щодо запобігання, виявлення та розкриття злочинів проти особи, власності, зокрема пов'язаних з організованою і груповою злочинністю, незаконним обігом зброї, боєприпасів і вибухових речовин, наркотичних засобів; своєчасне припинення злочинів у галузі економіки та запобігання їм; здійснення ро-

боти, пов'язаної із запобіганням правопорушенням серед неповнолітніх; запобігання, виявлення та розкриття злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми та у сфері суспільної моралі; запобігання, виявлення та розкриття злочинів на об'єктах із особливим режимом функціонування; установа, затримання та викриття осіб, які готували або вчинили злочини; розшук злочинців, які переховуються від слідства й суду, ухиляються від відбування покарання; установа долі безвісно зниклих громадян; ідентифікація невпізнаних трупів;

- проведення на виконання цих завдань оперативно-розшукової діяльності, розроблення та вжиття заходів, спрямованих на вдосконалення її форм і методів, надання практичної допомоги в організації роботи із запобігання злочинам та їх розкриття, у виконанні інших завдань;
- організація взаємодії з іншими підрозділами ОВС, органами виконавчої влади, установами, громадськими організаціями, а також правоохоронними органами зарубіжних країн і міжнародними організаціями у вирішенні питань боротьби зі злочинністю.

Усе це передбачає відповідний рівень організаційно-аналітичної роботи, змістом якої є накопичення й аналіз інформації про оперативну обстановку, що склалася на території обслуговування, для прийняття управлінських рішень, планування роботи, розстановки і комплексного використання сил та засобів, організації взаємодії служб і підрозділів органів внутрішніх справ у боротьбі зі злочинністю, упровадження в практику розкриття злочинів передових форм і методів роботи, наукових рекомендацій, нових технічних засобів.

Підрозділи МВС України оперують різноманітною інформацією, насамперед тією, яка безпосередньо пов'язана з виконанням особливим складом своїх функціональних обов'язків із профілактики та боротьби зі злочинністю і супутніми даними. Від обраного механізму циркуляції інформації в багатьох випадках залежить боєздатність підрозділів і розуміння населенням тих заходів, які вживаються для забезпечення правопорядку на території обслуговування.

Значення інформаційно-аналітичної роботи в управлінській діяльності органів внутрішніх справ усіх рівнів обумовлюється тим, що її

результатом повинно бути визначення не тільки основних недоліків, а й конкретних шляхів їх усунення.

Аналітична робота в органах внутрішніх справ реалізує управлінську функцію, є складовою частиною ефективного процесу управління. Під аналітичною роботою в ОВС розуміють використання спеціальних методів і засобів дослідження інформації, які характеризують умови зовнішнього середовища, стан громадського порядку та злочинності з метою визначення завдань щодо забезпечення цілеспрямованого управління та підвищення ефективності функціонування ОВС, галузевих служб та підрозділів. Аналітична робота сприяє вивченню причин злочинності, стану оперативної обстановки, допомагає визначити оптимальні заходи щодо усунення недоліків [11, 14].

Слід зазначити, що здійснення аналізу оперативної обстановки, прогноз криміногенної ситуації – це досить складний процес. Підготовка таких аналітичних документів потребує відповідної кваліфікації працівників, що, зокрема, передбачає опрацювання великого обсягу інформації.

При підготовці аналітичних документів враховуються не лише дані кримінальної статистики, а й соціально-економічні та інші чинники, що впливають на стан правопорядку. І це доцільно, адже власне аналіз або прогноз – це не констатація фактів, а інструмент для прийняття своєчасних та виважених управлінських рішень, що дозволяють стабілізувати або покращити криміногенну ситуацію, результати оперативно-службової діяльності ОВС [3, 28].

Основне завдання, що стоїть нині перед інформаційно-аналітичними підрозділами, – забезпечення надання на всіх рівнях управління інформації про реальний стан оперативної обстановки, можливі напрями її розвитку і на цій основі – підготовка конкретних пропозицій щодо оперативного реагування на зміни криміногенної ситуації, розробка та запровадження ефективної системи оцінки результатів оперативно-службової діяльності структурних підрозділів органів внутрішніх справ.

Наявність об'єктивного й достатнього обсягу інформації є головною передумовою прийняття адекватних управлінських рішень. Сьогодні, коли вдосконалення управління є найважливішим внутрішнім резервом підвищення ефективності оперативно-службової діяльно-

сті органів внутрішніх справ, питання якості інформації, забезпечення її оптимальної переробки і практичного використання набуває особливого значення.

Проте рівень аналітичної роботи ще не відповідає вимогам сьогодення, оскільки оцінка оперативної обстановки переважно ґрунтується лише на статистичних даних, які не повною мірою відображають реальний стан у регіонах. Це є результатом того, що в органах та підрозділах ще не в повному обсязі забезпечується системність збору, накопичення, обробки та використання інформації. Первинні обліково-довідкові дані розосереджені по службах, відсутня їх взаємопов'язаність і взаємодоступність, значна частина інформації обробляється без використання комп'ютерної техніки, аналіз та оцінка здійснюються на примітивному рівні. Висновки стану оперативної обстановки часто базуються тільки на порівнянні цифрових показників, без урахування їх взаємозалежності і факторів зовнішнього середовища та функціонування, немає конкретних пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності оперативно-службової діяльності. Під час аналізу не завжди використовуються матеріали інспекторських і контрольних перевірок, узагальнень за результатами розгляду листів, скарг і заяв громадян, інформація правоохоронних та інших органів, установ і громадських об'єднань, публікації в засобах масової інформації, нормативні документи. Не завжди забезпечується поточне відстеження розвитку оперативної обстановки. Однак для запобіжного реагування важливим є саме раннє виявлення тенденцій, що складаються в криміногенній сфері.

Отже, оцінка оперативної обстановки не повинна ґрунтуватися лише на статистичних даних, що не в повному обсязі відображає її реальний стан у районі (місті), необхідно забезпечувати системність збирання, накопичення, обробки та використання інформації, взаємозв'язок між обліково-довідковими даними, зосередженими в службах, і взаємодоступність цих відомостей [5].

Згідно з положеннями про підрозділи кримінальної міліції передбачається здійснення кожним із них аналітичної роботи та вжиття на підставі ґрунтового аналізу заходів управлінського характеру. При цьому підрозділ карного розшуку УМВС «вивчає та аналізує стан злочинності, чинники, що її обумовлюють, прогнозує криміногенну

ситуацію. На цих підставах розробляє і вносить пропозиції керівництву ДКР МВС, УМВС щодо визначення пріоритетних напрямів діяльності підрозділів карного розшуку». Підрозділ боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, УМВС забезпечує «здійснення роботи щодо організації аналізу оперативної обстановки на обслуговуваній території, ужиття відповідних заходів реагування». Підрозділ боротьби з незаконним обігом наркотиків УМВС «вивчає й аналізує оперативну обстановку за лінією боротьби з поширенням наркоманії, а також наявну оперативну інформацію про джерела і шляхи надходження в незаконний обіг наркотичних засобів. На основі цього аналізу розробляє пропозиції щодо вдосконалення діяльності підвідомчих підрозділів, поліпшення взаємодії в цій роботі з іншими службами органів внутрішніх справ». У завданнях підрозділу кримінальної міліції у справах дітей УМВС зазначається, що він «здійснює інформаційно-аналітичну роботу, узагальнення та поширення позитивного досвіду, впровадження в практику роботи принципів наукової організації праці».

Як доводить практика, здебільшого керівники підрозділів кримінальної міліції вважають, що залучення окремих працівників на аналітичну роботу відволікає від виконання важливіших оперативних завдань. Як наслідок, недосконала аналітична робота призводить до незакінченої системи управлінських рішень. Вони приймаються лише за окремими питаннями, конкретними злочинами, за тими чи іншими оперативно-розшуковими справами.

Крім того, в організаційній діяльності підрозділів кримінальної міліції є ще один суттєвий недолік – це їх розгалуженість. За спільної мети – боротьби зі злочинністю – кожна зі служб кримінальної міліції працює за своїм вузьким напрямом: протидія наркозлочинам, торгівлі людьми, незаконному обігу зброї, розкриття злочинів проти особи та проти власності. Особливо ця розгалуженість спостерігається під час проведення комплексних оперативно-профілактичних заходів, наприклад, «Мак», «Іноземець», «Фірма», «Розшук» і т.п. Відповідальність лише однієї, основної служби, за результативність їх проведення впливає на загальну ефективність таких заходів. Іноді через відсутність ґрунтового аналізу ці заходи не враховують реальної оперативної обстановки.

Проблемним питанням є також планування. Низький рівень роботи органів і підрозділів внутрішніх справ, як правило, обумовлюється прорахунками в організаторській діяльності та її найважливішого складника – планування. Багато заходів, які плануються, не мають новизни, не передбачають реальних шляхів, форм і засобів удосконалення боротьби зі злочинністю, не забезпечують ефективного керування наявними силами та засобами. План складається на основі одержаних інформаційно-аналітичних документів та аналізу криміногенної ситуації в регіоні. Боездатний план може бути підготовлений тільки на підставі об'єктивних документів, до того ж прогностичних, він має бути джерелом інформації, а стан його виконання – показником загального рівня роботи міліції [9, 137].

Вимогою сьогодення є оптимізація процесу управління, раціоналізація потоку інформації. Недостатність інформації, як і її надлишок, однаково шкідливі. У першому випадку немає повної картини стану боротьби зі злочинністю, причин і умов, надлишок якоїсь однієї інформаційної складової не дає можливості ширше дивитися на проблему. Кожна зі служб кримінальної міліції обмежена в інформації загального змісту, працює лише за своїм напрямом діяльності, відповідно володіє лише тією інформацією, яка належить до компетенції служби. Проте загальний процес управління – це одне ціле, що складається із взаємопов'язаних ланцюжків. Така обмеженість у вивченні й оцінці інформації про всю систему управління не дозволяє виявити взаємозв'язки між системами управління та на підставі пізнання механізму дії цих зв'язків окреслити головні напрями діяльності, визначити найбільш уразливі ділянки, обрати найефективніші засоби та методи для усунення недоліків у роботі ОВС, прийняти оптимальні управлінські рішення.

Найважливішим елементом системи управління органами та підрозділами органів внутрішніх справ як невід'ємної складової процесу функціонування правоохоронної діяльності щодо захисту прав і свобод громадян, інтересів держави і суспільства без перебільшення можна назвати об'єктивну інформацію. Для досягнення поставленої мети інформація має відображати дійсність, що дозволить керівнику органу чи підрозділу ОВС прийняти правильне управлінське рішення.

Виходячи з вищевикладеного, вважаємо, що залучення найбільш досвідчених працівників оперативних підрозділів до виконання найважливіших завдань організаційно-аналітичного забезпечення сприятиме розв'язанню проблем стратегічного управління діяльністю кримінальної міліції.

Для ефективної інформаційно-аналітичної діяльності необхідна оптимізація інформаційних потоків, застосовуваних при аналізі та прогнозуванні, науково обґрунтований перегляд критеріїв оцінювання діяльності працівників оперативних підрозділів, у тому числі як підґрунтя подальшого вдосконалення системи формування статистичних даних.

Необхідне забезпечення інтегрованого характеру організаційно-аналітичної діяльності підрозділів міліції кримінального блоку шляхом підвищення їх координації в організації планування і звітності, поглиблення інформаційного обміну, вдосконалення системи спільних інформаційних масивів, обліково-довідкових даних, застосування сучасних технологій їх оброблення.

Отже, необхідність посилення захисту прав і свобод громадян та інтересів держави, підвищення ефективності боротьби зі злочинністю, вжиття професійно компетентних, законних та своєчасних управлінських рішень, спрямованих на розв'язання існуючих проблем, з урахуванням наявних сил і засобів обумовлює актуальність подальшого глибокого і всебічного дослідження питань, пов'язаних з організаційно-аналітичним забезпеченням діяльності підрозділів кримінальної міліції. Перспективними напрямками наступних наукових досліджень вбачаються подальше вивчення особливостей організаційно-аналітичного забезпечення діяльності служб міліції кримінального блоку та причин практичних проблем, вироблення аргументованих пропозицій щодо реалізації системного підходу до цієї діяльності, а отже, й підвищення ефективності роботи кримінальної міліції в цілому.

Список використаних джерел

1. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

2. Про міліцію: Закон України від 25.12.1990 № 583-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

3. Організація управління міськрайліноорганами внутрішніх справ України: метод. рек. / Головний штаб МВС України. – К., 2006. – 155 с.

4. Системна інформатизація законотворчої та правоохоронної діяльності: монографія / кер. авт. кол. М.Я. Швець; за ред. В.В. Дурдинця та ін. – К.: Навч. книга, 2005. – 639 с.

5. Бараненко Б.І., Бирюков Г.М. Оперативная обстановка: понятие, структура, подходы к изучению и оценке // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. – 1998. – Вип. 2. – С. 154–167.

6. Шевчук О.О. Особливості аналізу оперативно-розшукової інформації // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2007. – Вип. 5. – С. 156–160.

7. Костицкий М.В. Введение в юридическую психологию: методологические и теоретические проблемы – К.: Выща школа, 1990. – С. 239–240.

8. Гуславский В.С., Задорожний Ю.А., Розовский Б.Г. Информационно-аналитическое обеспечение раскрытия и расследования преступлений. – Луганск: Элтон-2, 2008. – С. 133.

9. Совершенствование управления раскрытием и расследованием преступления: сб. науч. трудов / под ред. Г.Г. Зуйкова. – М., 1981. – 248 с.

10. Штанько А.Ф., Громовенко Л.И. Вопросы теории и практики руководства горрайорганами внутренних дел. – К., 1996. – 104 с.

11. Ипакян А.П. Организация системы информации и аналитическая работа в органах внутренних дел. – М., 1971. – 32 с.

12. Воробьев О.В. Информационно-аналитическая работа в органах внутренних дел. – К., 1974. – 52 с.

13. Заботин Б.В., Тельшевський С.М. Организационное обеспечение выполнения управленческих решений в системе органов внутренних дел. – К., 1978. – 52 с.

14. Овчинский С.С. Оперативно-розыскная информация. Проблемы теории и практики. – М.: Изд. ВНИИ МВД СССР, 1976. – 192 с.

15. Лукашев В.А., Михайлюк Н.Т. Изучение и оценка оперативной обстановки. – К.: РИО МВД СССР, 1975. – 100 с.

16. Ильичев В.И., Самойлов В.Г. Деятельность МВД, УВД по изучению оперативной обстановки и реагированию на ее изменения. – К.: РИО МВД СССР, 1980. – 264 с.

Стаття надійшла 21.09.2009.